

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40. А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСЕ
НАПЛАЂУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

ГРАЂА ЗА ИСТОРИЈУ СРПСКОГ ПОЗОРИШТА.

(Наставак.)

Драматска врста песничтва пониче и поче се развијати у нас најпре у Дубровнику шестнаестог и седамнаестог века, где је уједно и приказивана. Духовни живот дубровчана свакако је у целој културној повесници нашега народа понајзнатнији појав. Покрет далматински и нарочито дубровачки од почетка 16. све до почетка 18. века самосталан је — и то једини самостални — културни фактор у повесници духовнога развитка нашега народа. Најјаснији је доказ томе, да се у духовним производима тога времена појављује течајем времена све то више права словенска жица, а и то нам показује замашај духовнога развитка, да се наши писци с оног краја Велебита нису само латили писања драме, те најтеже струке песничтва — већ да су управо подигли живу драму, т. ј. народно позориште. По Армину Павићу, који је написао „Хисторију дубровачке драме,“ сачувало се 87. драма, које се већином налазе у академичкој књижници у Загребу и у фратарској библиотеци у Дубровнику. Али без сумње да их има и више. Уверени смо, да би их се још нашло по приватним књижницама по Дамацији, а и загребачка надбискупска књижница има многих рукописа, који нису наведени у Павићевом делу. Велика штета, што нам писац није изнео у свом делу и слику књижевнога покрета далматинског, како се из њега развила драма и позориште, и то почевши од побожних приказања све до онога времена, када је Палмотић почео стварати народну драму, па да је после нацртао, како је малаксавањем духовне радње пропадала и драма и позориште. А осим тога јамачно би та иначе вредна књига још занимљивијом постала, да има више тачних бележака о самом позоришту, о сценери-

ји и о глумцима, а да би их се могло наћи, не сумњамо ни најмање, јер се зна, да су неке драме приказиване све до последњег века, дакле се по предању могло много што шта побежити.

Новија наша драматска књижевност може се поделити на троје: I. период, 75 година, од 1750 до 1825; — II. период 35 година, од 1826. до 1861; — III. период најновије време.

Карактер је првога времена: историјски комади — реткост; повише драмаца библијскога садржаја и пастирских игара („еклога“), понавше у рукопису; најпосле понеки превод с италијанскога, немачкога и других језика, различитога садржаја.

Овај први период отвора историје Јован Рајић, у Карловцима 1753, својом трагедијом: „Смрт цара Уроша,“ у рукопису, штампаном доцније, 1798. у Будиму, као пречишћено и поправљено издање. За тим, колико данас знамо, долази „Прекрасни Јосиф,“ од непозната писца, тек 1760 (парче преписа налази се у Ћ. Рајковића). Па онда у Бечкереку 1783. „Александар и Наталија,“ или „Петар велики, цар руски.“ (Дело тога имена штампао је, 1833 у Будиму, Марко Јелисејић, учитељ бечкеречки, може бити, да је то исти комад.) Сад почињу већ и штампани преводи с италијанскога (Голдони) и немачкога (Ксавер) од Манојла Јанковића у Бечу (1787 и 89.): „Трговци,“ „Благодарни син“ (оригинал), „Зао отац и неваљао син.“ Калуђер Вићентије Ракић превео је с грчкога „Жртву Аврамову,“ а написао: „Алекса божји човек,“ „Мученица Варвара“ (1797 и 98.), који су списи после више пута прештампавани. У првој четвртини овога века јављају се преводи Мојеија Игњатовића.

„Агара у пустињи,“ „Пастирска игра,“ „Ожалошћени младожења,“ „Марија Менчикова“ (трагедија у 5 чинова, коју је немачки написао Јован Михаиловић) и „Артело придворни шалвичина“ (1801 и 13.). Превод Ант. Јосифовића: „Стрелци“ (1804). Аћима Вујића оригинали и преводи: „Фернандо и Јарика,“ „Љубавна сумња“ („Завист“), „Награда и казна,“ „Слени миш,“ „Крепталница,“ „Лунара“ и „Црни ђорђе“ (1805 до 16). Године 1813 изашла је драма „Црни ђорђе“ на мађарском језику. Једни мисле да ју је написао Балог, а други — Секереш. Ако је овај последњи, онда је то некадашњи поп српски Анастасијевић. Петар Саранда превео је трагедију „Сенека“ (1807.); а Аврам Мразовић превео је „Човекомрзост и кајање,“ од Коцебуа, и „Пастирска игра,“ од Гелерта. Овде ваља додати и друге различне пастирске игре, које понајвише нису штампане.

Други перј од започиње Јован Стерија Поповић, кога праведно називају оцем новије наше позоришне књижевности. Његова дела те врсте јесу: „Светислав и Милева,“ „Милош Обилић,“ „Лажа и паралажа,“ „Несрећно супружество,“ „Тврдица,“ „Зла жена,“ „Покондирена тиева,“ „Владислав,“ „Сан Краљевића Марка,“ „Смрт Стевана Дечанског,“ „Хајдуци,“ „Женидба и удаја,“ „Београд некад и сад,“ „Лахан“ и још других 9 комада који се налазе у рукопису. Историја, а нарочито српска, била је извор, из кога је Ј. Поповић стварао свој трагички свет. Плодан и гибак дух његов, који се лако могао наћи у свима приликама и временима, вешто је представљао тужне успомене давне или новије нам прошлости или као борбу историчких начела или као борбу страсти и карактера. Готово је свака драма његова школа, у којој Србин налази не само уметничког уживања, него му се њоме снажи и негује осећај за народност, јер су скоро све драме стеријине из оних времена, којих се народна свест још живо сећа и која су мање више везана с народном садашњошћу. Остали драматичари овога периода беху: Стеван Стефановић (Цар Урош), Лазар Лазаревић (Владимир и Косара, Пријатељи), Атанасије Николић (Марко Краљевић и Арапин, Женидба цара Душана, Краљ Драгутин, Зидане Раванице), Константин Поповић (Турци у Босни, или смрт Милошева, Дар благодарности или Константин и Милева, Сједстви-

ја злудјејствија, Књаз од Херцеговине, Невини стид или Федор и Марија), Сима Милутиновић Сарајлија (Дика прногорска, Милош Обилић), Исидор Николић (Цар Лазар), Ђ. Малетић (Паразит, Апотеоза великом Карађорђу), Светозар Милетић (Пастирска игра, Марта посадница, одломак у рукопису), Алек. Павловић (Заробљена Милка), С. Н. Ђурковић (Пијаница, Два оца, Два наредника, — Пољубац, Две кћери на удају, Рајко берберин и његов језик, Љубавно писмо, Две варалице, Како муж свира тако нека жена игра, Жртва господске љубави, Двоструки отац, Вереница, и многи други преводи и оригинали у рукопису), Петар Петровић Његош (Горски вијенац, Шћепан мали), Димитрије Нешић (Српска вила на Косову, Пајевац), Матија Бан (Мејрима или Бошњаци, Добрила и Миленко, Смрт кнеза Доброслава, Цар Лазар), Димитрије Гавриловски (Шарлота Кордеј), Василије Јовановић (Војслав краљ српски, Момчило војвода краља Дечанског), Милан Његован (Верност граничарска), Стеван Поповић (Смрт цара Николе). Од Хрвата тога времена одликују се: Димитрије Деметер (Љубав и дужност, Крвна освета, Теута, Љубав и злоба, опера коју је обукао у музику Лисински, Гробничко поље, све изворни комади, а преводи су му: Обаларева кћи, Господар и роб, Лудост и Лудорија, Нежна родбина, Лудница, Хрватска верност, Заручник и заручница, Пропаст царства српског, Агнеза Бернауерова, Сиромашни Маркиз, Таст за свашта, Гарибалди, Еглантина, Шах краљу, Макбет, Дипломат старе школе, Хедвига, Помоћ из ненада, Гвоздена образина, Клавиго, Ружа и Ружица), Иван Кукуљевић Сакцински (Потурица, Јуран и Софија, Гусар, Стјепко Шубић, Два брата, Пораз Монголаца), Мирко Боговић (Франкопан, Стенац, последњи краљ босански, Матија Губац, краљ селачки), Ј. Фрајденрајх (Граничари, или збор на Илијеву, Црна краљица, или проклетство на Медведграду).

Преводиоци позоришних дела били су: Ваца Јовановић (Ромео и Јулија, Сигфрид и Геновева), Михаило Витковић (Одело из Трета, Жртва на смрт), Паво Михајловић Рожа (Крсташи), Марко Јелисејић (Велизар, Александар и Наталија), Антоније Арновљев (Виргинија, Познато страшило). Безимени у Београду (Феодора, Стари кочијаш Петра III.), Лазо Зубан (Пизаро, од Шеридана, по Коцебују: Шпањолци у Перу, Човекомрзост и

кајање, Племенита лаж), Милован Видаковић (Властеличић, Девојка из Маријенбурга), К. Исаковић (Лепа Грѓиња), В. Јакшић и браћа Туцаковићи (Ла Перуз), Аркадије Белан (Опадаци), Јован Клајић (Завера против Млетака), М. Д. Рашић (Заира), Мојсије Живојиновић (Скитничка Конфузија), Димитрије Аврамовић (Корецио), Јулије Радинић (Фијеско), Васа Ђорђевић, (Персијанка), Аристид Николић (Богомољка), Божидар Радичевић (Вилем Тек), М. А. Симић (Наредник, Опасно суседство, Забуна и хитрост), Спиро Деметровић Которанин (Браћа по звезди, Сеоска кућа на друму, Издајица, Две ноћи у Валадолиду, Ја сам мој брат, Млади племић и дрвар, Природа и уметност, Први пут у позоришту, Јелва, Низ бисера, Петрица Керенпух, После поноћи, Светко-

вина занатлија, Шест новчића, Свадљива браћа, Дебора, Госпоја с камелијама, Не ћу се женити, 30. година из живота карташева, Кријомчари, Љубавни записник, Опасна тетка, Срнац, Поглавица ноћне страже, Набоб, Политички кувар, Бал у Јаворју, Најбољи лечник, Јантарска вештица, Звонар св. Павла у Лондону, Шоншон, Сеоска простота, Малац, жалац, палац, Љубав све може, Млинар и његово дете, Прециоза, Закућник остраниски, Марија кћи пуковније, Ноћ и јутро, Читање код кућне чуварице, Лумп), Љ. Вукотиновић (Вретислав и Јута, Гозба, Сленци, Састајак у Зрињу, Љубав на ћошку), В. Вежић (Чаша воде, Госпођица од Сен-Сира, Уображени болесник, Ист, Тврдица.)

(Наставиће се.)

И Ш С Т Ш Њ Ш.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Војнички бегунац.“) То је један од оних комада, који се увек радо гледа на нашој позорници, нарочито ако се добро игра, а то беше у недељу 23. децембра. Сви приказивачи, и стари и млади, играли с, с вољом, на су у тој својој доброј вољи местимце, где се томе прилика дала, као н. пр. у „Зрињској кавани.“ мало и претеривали ad majorem delectationem populi galeriani. Од старијих добро су се држали Ј. Маринковићка (Драгиња), Зорић (Доловић), Мекићка (Ј. Поповићева), Недељковић (Рајко), а од млађих Лукић (Монти), Петровић (Неситовић), Ј. Хаџићева (Јулка) и Добриновић, који је као Грујица био добар, па се и вешто пренемагао као „швалер на ноте“ и као материна маза, само што се од свог млађаног жара дао по где где занети, па је и оно чинио, што му као Грујици није приличило. Тако н. пр. кад долазе људи с вилама у хватанку, а наш ти се Грујица сакрије под сто, пати провирује испод њега, наравно на велико весеље и задовољство Чика-Стевиног света. Што приличи Никици, не приличи Грујици. За то бисмо га пријатељски световали, да се окане „ефекташераја,“ ако му је збиља стало до приказивачке уметности и до свога глумачког напретка. То бисмо исто дошапнули и Соколовићу, који је иначе с Божовићем заједно био тога вечера homo sustinens plurimas personas. В. Хаџићева има леп глас, алт, и лепо би отпевала била чајдину песму, да је господин капелник према њеном гласу био удесио ту песму за свирачки збор.

—0—

П О З О Р И Ш Т Е.

* („Француско-пруски рат“ на мађарској позорници.) „Француско-пруски рат,“ шаљива игра Косте Трифковића приказана је ових дана у мађарском позоришту у Баји.

То позориште стоји под управом Е. Супера, који је овога лета давао неколико представа у Новоме Саду, па је ту набавио тај комад и многе друге. Комад нашег Трифковића примљен је, као што нам пишу, веома добро. На мађарски језик превео га је наш песник Мита Поповић.

* (Позориште на Цетињу.) На Цетињу у Црној Гори дограђена је пре двадесетак дана лепа позоришна дворана, и у њој се почело приказивати 18. о. м. Прва представа, као што нам јављају, испала је тако добро, да је цетињска публика изрекла жељу, да се не прекидају представе, а нарочито је кнез Никола готов да пружи сваку помоћ. Према тој жељи наумило је цетињско доброволачко позоришно друштво, да свакога месеца даје три до четири представе, па је умолило управитеља народног позоришта у Новоме Саду за позоринна дела. Управа се тој молби свесрдно одавала и одмах је послала и заискана и још нека друга позоринна дела, која су удесна за представљање у цетињском позоришту. У том драговољачком позоришном друштву има за сада три представљачице и шест представљача. Сретно да Бог да! Ми од свега срца желимо тој младој дружини лепа успеха и да устраје у тој својој лепој и племенитој намери!

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

* (Сан Краљевића Марна.) Добро уређивани илустровани чешки лист „Obrazy života,“ што излази у Прагу два пута у месецу увек на два табака, донео је у последњим својим бројевима лепу слику „Сан Краљевића Марка,“ коју је нацртао К. Мајкнер, а осим тога почео је саопштавати и чланаке „Песме српске и хрватске.“ Тај чланак написао је на чешком језику М. Ђорђевић.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

14. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 8.

У НОВОМЕ САДУ У ПОНЕДЕОНИК 31. ДЕЦЕМБРА 1873.

ПРВИ ПУТ:

НОЋ У ОЧИ НОВЕ ГОДИНЕ.

Позоришна игра у 1. радњи, од Р. Бенедиса, превео Сава Петровић.

О С О Б Е:

Линдау, пуковник у миру	Лукић.	Херман	} деца им	В. Недељковић.
Винанд Фезлек, пред. суда у миру	Ружић.	Винанд		Л. Недељковић.
Арнолф, син му	Сајевић.	Валднерка	} у служби код Фелзека	Ј. Поповићева.
Валбурга, арнолфова жена	Ј. Сајевићка.	Луц		Добриновић.
Амалија, дете им	М. Зорићева.	Збива се у кући фелзековој у очи нове године.		

ПРЕ ТОГА:

ГУШЧЕ БУКОВАЧКО.

Шалџива игра у 1. радњи, с певањем, с францускога превео и прерадио по Балару Ј. Ђ.

О С О Б Е:

Петровић, спахија	Зорић.	Соколовић, млад племић	Недељковић.
Петровићка	Ј. Поповићева.	Кесерић, млад трговац	А. Сајевић.
Милева, њихова унука	Ј. Сајевићка.	Лука, стари слуга петровићев	Петровић.

Збива се у Буковцу, пољском добру петровићевом у Банату.

А У ПОЧЕТКУ:

П Р К О С.

Шалџива игра у 1. радњи, с певањем, за срп. позор. удесио др. Ј. Андрејевић, музика од А. Максимиовића.

О С О Б Е:

Селаковић, богаташ	Соколовић.	Која, муж јој	Сајевић.
Ката, жена му	Ј. Поповићева.	Милан	} у служби којиној
Јелка, кћи им	Л. Хаџићева.	Сога	

У уторак 1. јануара, по други пут: „ЦИГАНИН.“ Позоришна игра у 3. чина с певањем, од Е. Сиглигетије, посрбио Јустин Милан Шимић, музика од А. Милчинског.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.